

PHILOSOPHICAL SCIENCES

“TEXT ABOUT THE PAST” BY M. PROUST’S “IN SEARCH OF LOST TIME” AS A EXAMPLE OF THE DIACHRONY OF RETENTIONAL CONSCIOUSNESS

«ТЕКСТ ПРО МИНУЛЕ» М. ПРУСТА «У ПОШУКАХ ВТРАЧЕНОГО ЧАСУ» ЯК ПРИКЛАД ДІАХРОНІЇ РЕТЕНЦІЙНОЇ СВІДОМОСТІ

Olena Chuikova¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-536-5-34>

Метою дослідження є дослідити проблему діахронії (модифікації, у термінології Гусерля) ретенційної свідомості, використовуючи форму «тексту про минуле», прикладом якого вважаємо серію «У пошуках втраченого часу» М. Пруста як можливість структурного входу у філософію часу.

Новизна дослідження проявляється у застосуванні структур синхронії та діахронії, які властиві лінгвістичному структуралізму, як первинних процесів ретенційної свідомості «трансцендентального Его». На нашу думку, формою тексту, що здатна втілити ці складні концепти – це «текст про минуле» М. Пруста, у якому артикуються у темпоральному потоці та «потоці свідомості» діахронні та синхронні структури.

Актуальність обумовлена проблемами адекватного артикулювання суб’єктивних іншостей у темпоральному потоці, вихід з яких надав би можливості достовірного відтворення подій минулого та розкриття особистісних характеристик через феноменальний структурний «потік свідомості» оповідача.

Методом подібного відтворення може бути лінгвістичний та філософський структуралізм з його синхронією та діахронією, де можливі переживання минулого у присутності сьогодення [5; 6].

Літературний жанр «потіку свідомості» виступає наративом, який фіксує темпоральний потік як історико-соціальну автобіографію суб’єкту письма без фантазійних спотворень, без вигадок, без прикрас. Незважаючи на те, що «хронос» та «топос» присутні, але вони виступають

¹ Odesa National Medical University, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5796-1112>

не як художня прикмета, а як історичний факт життєвого світу. Серія М. Пруста «У пошуках втраченого часу» є автобіографією суб'єкту у фотографічно реконструйованому, відтвореному через його «потік свідомості» соціально-історичному контексті життєвого світу буржуазної аристократії [3].

Можлива «єдність свідомості», яка інтенційно «схоплює» теперішнє та минуле як феноменологічно надане. З іншого боку, за думкою Ф. Брентано, минуле з'являється у свідомості у модусі фантазії [1; 2]. Ретенція, тобто темпоральність минулого, згадка про минуле є одночасно фантазією про минуле, фантазійна реконструкція минулих феноменів. Або все ж таки репродукція пройдешніх феноменів, яка відтворюється у ретенційному прошарку свідомості? Можливо, що ретенція як фантазія відбувається у прошарку «внутрішнього часу свідомості» автора-оповідача, тому що вона постає у затуманеному, притушеному вигляді, щоб надати можливість сьогоденню, теперішньому часу постати у всієї своєї очевидності. У цьому «внутрішньому часі» суб'єкта пройдеши не є зовсім закінченим у часі, але його відлуння залишається у теперішньому часі – і така первинна асоціація ретенційних згадок у рецепції із теперішнім є творчою, тому що здатна приєднувати до теперішньої темпоральності ще й минулу темпоральність.

Пройдеши феномени залишаються відбитими у свідомості, але трохи модифікованими, що означає їх темпоральну модифікацію, тобто діакронію, одночасне усвідомлення минулого у сьогоденні, одночасне схоплення минулих феноменів у поєднанні з теперішніми враженнями і думками. Оповідь здатна перетворити часовий досвід автора-оповідача та читача через модифікацію, надання діакронічного досвіду усім, хто стикається з текстом оповіді. Тим більше, що література «потіку свідомості» є наративним втіленням філософської феноменології разом з діакронією та синхронією лінгвістичного структуралізму, а потік свідомості оповідача є буквальним втіленням феноменологічного потоку суб'єкта та темпоральності, який знаходиться у одному з прошарків у «трансцендентальному Его».

Проте ми бачимо у літературі, а точніше у її прийомах, тропях, новаторських поняттях, навіть наративності, онтологічну спрямованість, тобто рух йде від слів, від *“etre-a-dire”* («бути, щоб сказати») до буття-у-світі, до акту жити, до дій [4, с. 57]. Дійсно, у прустівській літературі «потіку свідомості» замість наративного вербального художнього базікання відбувається втілення живого класового соціально-культурного та індивідуального життя через ретенційну діакронну структуру у свідомості. Метафори художнього твору мають спроможність переописати, «перезобразити» картину світу. Семантика також

спрямована на описання світу, висловлення світу. Таким чином, на відміну від герменевтики, гусерлівська феноменологія відразу оперує поняттям «життєвого світу», базується в тому числі на повсякденних, онтологічних засадах і спрямована на трансцендентальні основи з їх феноменальними потоками вражень від світу, суб'єктивним та темпоральним потоками.

«Текст про минуле», автобіографічна оповідь може стати способом входу у філософію часу. Функція оповідача у літературі «потoku свідомості» та темпоральності досить цікава: «функція оповіді – артикулювати час у такий спосіб, який надає йому форму людського досвіду», а час, зі свого боку, «у певному розумінні, є референтом оповіді» [4, с. 60]. Тобто час як темпоральність актуалізує автобіографічну оповідь відносно реальних людей та подій, які були у дійсності, надає їм буття, виступає способом онтологізації подій, персонажів, які постають у оповіді, виводить оповідь за межі суцільної наративності. Отже, оповідач у певному сенсі постає як форма часу, втіленого у форму людського досвіду, що у гусерлівській термінології є не об'єктивним часом, а нібито пропущеним крізь досвід та свідомість людини, і постає як темпоральність [1; 2]. Тоді минулим локусом оповіді виступає свідомість оповідача як осередок потоків темпоральності у діахронній структурі, і ми маємо справу з феноменологічним сприйняттям, а зовсім не з суцільною текстовою або позатекстовою, інтерсуб'єктивною наративністю [3; 5; 6]. «Текст про минуле», який наративно досліджує темпоральність – це романи М. Пруста, історико-соціальна автобіографія з філософічним підтекстом.

Висновок. Отже, «текст про минуле» може бути структурним способом входу у філософію часу, і це плідна ідея – наративно досліджувати темпоральність разом з феноменологічним і лінгво-структуралістським дискурсами у аспекті синхронії та діахронії.

Список використаних джерел:

1. Brentano F. (1973) *The Foundation and Construction of Ethics*. New-York, Humanities Press. 192 p.
2. Гусерль Е. Картезіанські медитації. Київ : Темпора, 2021. 304 с.
3. Пруст М. У пошуках втраченого часу. Про Германтів здалеку і зблизька. Харків: Фоліо. 2024. 702 с.
4. Рікер П. Інтелектуальна автобіографія. Любов і справедливість. Київ: Дух і Літера, 2002. 114 с.
5. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ: Основи, 1998. 324 с.
6. Чуйкова О. В. Синхронія та діяхронія «трансцендентального Его» феноменології Е. Гусерля. *Traditional and innovative scientific research: domestic and foreign experience : Scientific monograph*. Riga, Baltija Publishing, 2024. 716 p. С. 316–354.